

УДК 630*6

А. М. Дейнека,
к. е. н., доцент, Національний лісотехнічний університет України, м.Львів

ЗАСТОСУВАННЯ SWOT – АНАЛІЗУ ДЛЯ РОЗРОБКИ СЦЕНАРІВ РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

У статті подано результати SWOT – аналізу лісового сектора України. Обґрунтовано важливість врахування сильних і слабких сторін, можливостей і загроз стосовно лісового сектора при розробці сценаріїв розвитку лісового сектора та формуванні лісової стратегії.

The results of SWOT – analysis of forest sector of economy of Ukraine are given in the article. Grounded importance of account of strong and weaknesses, possibilities and threats at development of scenarios of development forest sector and firming of forest strategy.

Ключові слова: SWOT – аналіз, лісовий сектор економіки, лісова стратегія, сценаріїв.

Keywords: SWOT – analysis, forest sector of economy, forest strategy, scenarios.

Вступ

Ліси є безцінним надбанням людства. Вони виконують поліфункціональну роль у житті людини: слугують чинником досягнення екологічної стійкості, джерелом соціальних, духовних і матеріальних благ для громадян, народів, людства. Завдяки сталому управлінню ліси можуть виконувати функції зменшення бідності і підвищення добробуту, збереження біологічного різноманіття планети, забезпечувати потреби суспільства у лісових ресурсах.

Сучасні погляди на роль лісів не лише як на джерело деревини та лісової продукції, але і як на головний середовищотворчий, захистний та природоохоронний чинник; найменш антропогенно змінений природний комплекс, що вносить значний внесок у збереження екологічної стабільності та біорізноманіття планети і здатний накопичувати велику кількість вуглецю, зменшуючи тим самим парниковий ефект, потребують перегляду існуючих та розробки нових стратегічних підходів щодо організації та ведення лісового господарства і розвитку лісового сектора економіки.

Постановка задачі

З огляду на виняткову важливість ролі лісів у житті людини постає завдання забезпечення сталого управління лісовим сектором України. Інструментами сталого лісоуправління є лісова політика і лісова стратегія держави [1,2]. У процесі їх формування необхідно об'єктивно вивчити позиції лісового сектора відносно інших секторів економіки України, сильні і слабкі сторони його, можливості і загрози, які постають у процесі розвитку. Такий аналіз в стратегічному плануванні, що полягає у розділенні чинників і явищ на чотири категорії:

- сильних (Strengths);
- і слабких (Weaknesses) сторін проекту;
- можливостей (Opportunities), що відкриваються при його реалізації;
- та небезпеки (Threats), пов'язані із його забезпеченням називається SWOT – аналізом.

Цей акронім може бути представлений у вигляді таблиці 1:

Таблиця 1. Візуальна схема акроніму SWOT

	Позитивний вплив	Негативний вплив
Внутрішнє середовище	Strengths (сила)	Weaknesses (слабкість)
Зовнішнє середовище	Opportunities (можливості)	Threats (загрози)

Акронім SWOT був вперше введений у 1963 році в Гарварді на конференції з проблем бізнес-політики проф. К.Андресом. Спочатку SWOT – аналіз був заснований на озвучуванні і структуризації знань про поточну ситуацію і тенденції. У 1965 році професори Гарвардського університету Лернед, Крістенсен, Андреас, Гуз запропонували SWOT – аналіз для розробки стратегій поведінки фірми. Була запропонована схема LCAG (по початкових буквах прізвищ авторів), яка визначала послідовність кроків, що приводять до вибору стратегій. [3]

Відтак, SWOT – аналіз почали широко застосовувати в бізнес-менеджменті. Цей аналіз визначає стратегічне положення фірми у контексті змін, що відбуваються у підприємницькому середовищі. Він забезпечує механізм системного мислення у тих межах, в рамках яких організація здатна протистояти зовнішнім впливам. Метою даного дослідження є вивчення сильних і слабких сторін лісового сектора економіки України, можливостей і загроз стосовно нього та важливість застосування SWOT – аналізу для розробки сценаріїв розвитку лісового сектора.

Результати

SWOT – аналіз застосовують і до компаній, що працюють у лісовому секторі. Він може бути корисним і при розробці лісової стратегії, хоч у цьому випадку при його застосуванні необхідні певні модифікації із урахуванням того, що він застосовується не до організації, а до сектору, тобто конгломерату багатьох різних

організації.

Основною особливістю застосування концепції SWOT – аналізу для аналізу лісового сектору є наявність дивергентних цілей та мотивацій. Сприйняття сильних і слабких сторін фірми базується, в основному, на ринкових перевагах чи недоліках. Загрози і можливості розглядаються у порівнянні із аналогічними можливостями конкурентів. Сильні і слабкі сторони з погляду сектора розглядаються під кутом значення внеску сектору у національну економіку і добробут та міри задоволення вимог та очікувань суспільства. Можливості і загрози випливають із взаємодії з іншими секторами, державної політики, розподілу ресурсів, міжнародної політики та економічної ситуації, небезпеки природних і техногенних стихійних лих.

Застосовуючи SWOT – аналіз щодо лісового сектору України ми виходимо із нинішнього інституційного середовища та його здатності до розвитку (табл. 2).

Таблиця 2. Застосування SWOT-аналізу до лісового сектору України

<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
<p>1.Україна має довгі історичні традиції ведення лісового господарства, лісотехнічної освіти і наукових досліджень.</p> <p>2.На законодавчому рівні ухвалено нормативно правову базу лісових відносин в умовах функціонування незалежної держави (Лісовий кодекс, програми розвитку лісового господарства).</p> <p>3.Ліси країни є різноманітними за видовим складом у зв'язку із різноманітністю природних зон і високопродуктивних лісових земель в окремих лісорослинних умовах.</p> <p>4.У лісовому секторі працюють кваліфіковані фахівці, що мають високий рівень підготовки.</p> <p>5.Нагромаджено значний досвід захисного і польозахисного лісорозведення, лісокультурної, лісонасінневої і лісоселекційної справи, охорони і захисту лісів, лісовпорядкування.</p>	<p>1.Відсутній досвід ведення господарства в умовах ринкової економіки, відсутні довготривалі зв'язки на міжнародних ринках лісопродукції.</p> <p>2.Відсутня законодавчо затверджена лісова національна політика та довгострокова стратегія реформування сектору.</p> <p>3.Лісистість території є низькою і зростає повільно, існує дефіцит лісових ресурсів.</p> <p>4.Природні умови не є сприятливими для плантаційного лісорозведення з метою отримання біомаси.</p> <p>5.Організаційні структури та інституційне забезпечення не достатньо відповідає вимогам ринкової економіки та інформаційного суспільства.</p> <p>6.Недостатній рівень технічного забезпечення, високий рівень зношеності обладнання в лісозаготівельному та деревообробному виробництві.</p> <p>7.Недостатня інтегрованість у міжнародну господарську систему.</p> <p>8.Недостатньо високий рівень інвестицій у лісовий сектор.</p>
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
<p>1.Ухвалити закон про Національну лісову політику, який би базувався на принципах, критеріях та індикаторах сталого управління лісами.</p> <p>2.Розробити і схвалити стратегію розвитку лісового сектора економіки, узгоджену із Європейською лісовою стратегією.</p> <p>3.Розширити заліснення сільськогосподарських земель створивши систему екологічного стимулювання землевласників.</p> <p>4.Покращити добробут і здоров'я населення, розширивши можливості для рекреації та туризму.</p> <p>5.Посилити водоохоронну та водорегулюючу роль лісових насаджень, особливо у зв'язку із повеневими явищами.</p> <p>6.Підвищити роль місцевих громад у прийнятті рішень щодо планування лісової території та лісокористування.</p> <p>7.Використовувати сучасні інформаційні технології для лісового впорядкування та освіти населення щодо багатопільової ролі лісів.</p> <p>8.Розробити і ухвалити національний кадастр викидів і поглинання парникових газів.</p>	<p>1.Загострення конфліктів між різними формами лісокористування (експлуатаційне, природоохоронне, рекреаційне і т.д.).</p> <p>2.Не контрольоване розширення рекреації та туризму у лісах, що може зумовити деградацію лісового середовища.</p> <p>3.Організаційна та інституційна реструктуризація може не досягти поставлених цілей ринкового реформування.</p> <p>4.Невиконання програм заліснення у зв'язку із недофінансуванням державних програм, відсутність мотивації у землевласників.</p> <p>5.Зменшення площі лісових земель внаслідок неконтрольованої забудови, розширення транспортних мереж і т.п.</p> <p>6.Законодавство не достатньо гармонізоване із різними вимогами у контексті сталого управління лісами.</p>

На основі результатів SWOT-аналізу лісового сектору України можна розробити сценарій розвитку лісового сектора. Суттєвою функцією сценаріїв є їхній внесок у формулювання стратегії. Вибір стратегії базується на розгляді альтернативних сценаріїв, які описують можливі майбутні форми розвитку та їхню логічну послідовність, що дозволяє ідентифікувати потреби, з'ясувати умови, сфокусувати увагу на пріоритетах, сформулювати цілі та відповідні дії. Тобто, сценарії відтворюють уявний майбутній стан лісового сектору і забезпечують альтернативне бачення того, як він буде функціонувати.

Сценарій розвитку лісового господарства повинні бути орієнтовані на першочергове вирішення таких питань:

-удосконалення нормативно-правової бази у лісовій галузі та її гармонізація з міжнародними принципами сталого розвитку та управління лісами;

-розробка національних критеріїв та показників щодо сталого управління лісами;

-збереження біологічного різноманіття лісових екосистем;

нарощування ресурсного і екологічного потенціалів лісів;

посилення стійкості екосистем до негативних факторів навколишнього середовища, зростання антропогенного навантаження;

-посилення ролі лісів у боротьбі із змінами клімату;

-ефективне використання лісових ресурсів на ринкових засадах;

-удосконалення економіко-фінансового механізму;

-вирішення екологічних і соціально-економічних проблем регіонів;

-широка участь громад у розробці, прийнятті і реалізації рішень щодо використання лісів;

-екологічне виховання.

Початковим моментом підготовки сценаріїв є опис теперішнього стану сектору. Виходячи з чинної ситуації, кожен із сценаріїв репрезентує різний шлях

розвитку. Порівняння переваг і недоліків сценаріїв дозволяє вибрати таку стратегію, із якою пов'язано найбільше переваг. Для того щоб запропонувати прийнятні рішення, сценарії повинні відповідати економічним, екологічним та соціальним імперативам та вирішувати проблеми, виявлені SWOT-аналізом.

Існують різні підходи до порівняння і вибору сценаріїв. Зокрема, сценарії можуть представляти різні рівні використання ресурсів [5]. Цей підхід передбачає базовий сценарій, який відображає наслідки продовження чинного рівня використання ресурсів та методів ведення господарства, інші ж сценарії – нижчі або вищі рівні інтенсивності лісокористування. Недоліком цього підходу є непевність щодо наявності ресурсів у майбутньому, особливо фінансових ресурсів у випадку країн, залежних від зарубіжної допомоги.

Альтернативний підхід передбачає оцінку сценаріїв за рівнем використання ресурсів (наприклад сценарії із зосередженням пріоритетів на: а) виробництві; б) охороні лісів; в) рекреаційному лісокористуванні). Такі варіанти передбачають поєднання різних результатів, пов'язаних із ними (наприклад, вигоди, пов'язані із продукцією деревини і зв'язуванням вуглецю, або ж біорізноманітністю і водними ресурсами). Такий підхід застосовувався у Литві на етапі переходу до ринкової економіки і полягав у виборі варіантів із певним рівнем централізації (децентралізації) управління [6].

Незалежно від того, який із підходів виявляється доречним для певної країни і ситуації в ній, перший сценарій завжди відображає наслідки продовження чинного курсу без змін у практиці лісокористування. Із цим сценарієм і порівнюються альтернативні сценарії, кожен з яких має відмінні характерні риси. Додаткові вигоди, які суспільство отримає у порівнянні з тими, які воно має від сектора сьогодні, можуть бути відображені кількісно, або у грошовому еквіваленті.

Порядок порівняльного аналізу альтернативних сценаріїв представлений у таблиці 3.

Таблиця 3. Порядок порівняльного аналізу альтернативних сценаріїв

№ пп	Етапи порівняльного аналізу альтернативних сценаріїв	Сценарії			
		Базовий	Альтернатива 1	Альтернатива 2	Альтернатива 3
1	2	3	4	5	6
1	Загальна характеристика сценаріїв				
2	Вип. продукції (товарів і послуг), її кількість і дефіцит. Заготівля деревини і недеревної продукції Біорізноманітність Охорона ґрунтів Зв'язування вуглецю Інші функції лісу				
3	Перевага і недоліки, вигоди і витрати				
4	SWOT – аналіз: сильні сторони; слабкі сторони; можливості; загрози.				
5	Потенційні ризики				
6	Сталість: збереження ресурсної основи; підтримання діяльності сектору; збереження можливості вибору продукції.				
7	Справедливість: суспільні групи, що отримують вигоди; суспільні групи, що понесуть збитки; групи ризику				
8	Участь зацікавлених сторін: управління процесом; керівництво; залучені учасники.				
9	Адміністративні зміни інституційні зміни; централізація; децентралізація; реорганізація; нові обов'язки				
10	Стратегічні цілі				
11	Сфери діяльності				
12	Національна лісова програма: - підпрограми - проекти				

За результатами порівняльного аналізу альтернативних сценаріїв приймаються рішення щодо майбутнього розвитку лісового сектора.

Висновки

SWOT - аналіз лісового сектора економіки є важливим елементом для розробки сценаріїв розвитку лісового сектора економіки України.

Результати SWOT-аналізу лісового сектора дають нам підставу стверджувати про наявність значного потенціалу розвитку лісового сектора.

Сценарії розвитку лісового сектора економіки повинні відповідати економічним, екологічним та соціальним імперативам та забезпечувати вирішення проблем, виявлених SWOT - аналізом.

Сценарії представляють майбутній стан сектору як системи, інформацію про яку можна отримати шляхом імітаційного моделювання. Воно дозволяє за короткий період часу протестувати ефект модифікацій, а сценарії можуть створюватись і розвиватись шляхом проб і покращення.

SWOT - аналіз лісового сектора, розробка сценаріїв розвитку, їх порівняльна характеристика і відбір є важливими стадіями формування стратегії розвитку лісового сектора.

Література

1. Коваль Я.В., Бондар В.С., Голуб О.А. та ін. Проблеми збалансованого лісокористування в системі сталого розвитку. – К.: Наук. світ, 2005. – 224 с.
2. Синякевич І.М., Соловій І.П., Врублевська О.В. та ін. Лісова політика: теорія і практика// Під наук. ред. проф., д-ра. екон. наук Синякевича І.М.:

Монографія. – Львів: ЛА «Піраміда», 2008. – 612с.

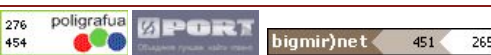
3. WWW.WIKIPEDIAFOUNDATION.ORG

4. Gane M. Forest strategy. – Springer, 2007. – 414 p.

5. Formulation, Execution and Revision of National Forest Programmes: Basic Principles and Operational Guidelines. FAO, Rome, 1996. – P. 40-41.

6. Gane M. Notes on Strategy and Policy for Forest Sector Development in Lithuania. Mission Report for FAO and Department of Forest and Protected Areas in Lithuania, Sept 1999.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2009 р.

ТОВ "ДКС Центр"